

Lluís CABRÉ, Alejandro COROLEU, Montserrat FERRER,
Albert LLORET, Josep PUJOL
The Classical Tradition in Medieval Catalan 1300-1500.
Translation, imitation, and literacy
Woodbridge: Boydell & Brewer (Tamesis), 2018, XIV + 289 p.

El segell Tamesis, de l'editorial britànica Boydell & Brewer, presenta *The Classical Tradition in Medieval Catalan 1300-1500*, el primer estudi de conjunt sobre la recepció de la tradició clàssica en les lletres catalanes medievals. Els autors d'aquesta monografia, professors i investigadors vinculats o formats a la Universitat Autònoma de Barcelona, hi examinen en detall la presència de la tradició clàssica en la cultura catalana des del segle XII fins als primers anys de la impremta i la difusió de l'humanisme. La recerca s'articula en dos eixos fonamentals: la influència clàssica en obres catalanes i la traducció al català d'obres clàssiques.

Tal com s'indica al prefaci (p. x), el volum s'adreça a un públic acadèmic internacional interessat en les literatures romàniques medievals i la tradició clàssica. Això explica, evidentment, que el llibre sigui escrit en anglès, i, també, que s'obri amb un capítol per presentar els territoris de parla catalana i els orígens i la història de la Corona d'Aragó a l'edat mitjana –llengua i cultura, història literària i qüestions sociolingüístiques– («Historical Background», p. 3-27). Aquest capítol es complementa amb un arbre, en apèndix, dels reis de la Corona d'Aragó del 1137 al 1516.

Després d'aquesta breu presentació, la primera part del llibre, *Part I. The Classical Tradition in Medieval Catalan*, conté tres capítols més. Al segon, «Literacy: Translations and Royal Patronage» (p. 29-91), s'hi ofereix una visió de conjunt de tres segles d'història literària centrada en les traduccions: quina mena d'obres es traduïen, quins models culturals i literaris expliquen aquestes seleccions, de quines llengües es traduïa, per què hi ha fenòmens com les traduccions intermèdies o les dobles traduccions, i quin era el perfil dels traductors, dels comandataris i dels lectors, entre moltes altres qüestions. En definitiva, som davant d'un estat de la qüestió molt complet, que recull les aportacions de més d'un segle de recerca sobre les traduccions medievals –la bibliografia (p. 231-269) és molt acurada–, des de la perspectiva que ofereixen les novetats i els resultats del projecte de recerca *Translat. Traduccions al català fins a 1500*, de la Universitat Autònoma de Barcelona, del qual formen part els autors del volum (vegeu <http://www.translatdb.narpan.net>). Per contingut i mètode –també pel rigor i la qualitat–, el llibre culmina la línia de recerca sobre traduccions que s'inicia amb Antoni Rubió i Lluch, continua amb Lluís Nicolau d'Olwer i Jordi Rubió i Balaguer, i arriba fins a Martí de Riquer i Lola Badia.

Al tercer capítol de la primera part, «Imitation: The Classical Tradition in the Works of Five Major Authors» (p. 93-122), s'hi estudia la petja clàssica, fonts i

traduccions, en cinc grans autors o obres de la baixa edat mitjana: la influència de Petrarca en Bernat Metge, d'Ovidi en Ausiàs March, de Virgili en el *Curial e Güelfa*, de Boccaccio en Joan Roís de Corella i de Livi en Joanot Martorell. Són estudis crítics i acurats que tenen en compte les aportacions recents més destacades sobre cadascun dels textos.

Finalment, l'últim capítol de la primera part, «Printing: Humanism and the Renaissance» (p. 123-154), està dedicat a la publicació dels clàssics en llengua original i en traduccions durant els primers anys de la impremta, i es complementa amb un apèndix que conté totes les edicions conegudes d'obres llatines d'humanistes italians publicades a la Corona d'Aragó entre 1473 i 1535 («Appendix 1: Italian Renaissance: Printed Editions, 1473-1535», p. 225-226).

La segona part del llibre, *Part II. Catalogue of Translations to 1500*, és el catàleg de les traduccions medievals dels clàssics fins al 1500, amb una riquesa de dades i informacions sobre història literària i cultural lloable (algunes resumides en els capítols precedents), i que serà, de ben segur, una eina imprescindible per a futures investigacions. La llista inicial d'autors i obres (p. 157-160) permet, només amb un cop d'ull, fer-se una idea del gens desdenyable panorama de la recepció dels clàssics a l'edat mitjana catalana: Aristòtil, Boeci, Ciceró, Ovidi, Plutarc, Sal·lusti i Sèneca, per citar-ne alguns de pes. El catàleg inclou tant les traduccions conservades com les perdudes l'existència de les quals està documentada, i per clàssics s'entenen les autoritats de l'antiguitat grecolatina, de la tradició llatina medieval i del Renaixement italià (des del *Trecento*, amb Dante, Petrarca i Boccaccio, fins a l'humanisme del segle xv). S'hi localitzen textos poc coneguts o del tot desconeguts fins ara, com la traducció catalana de l'*Oikonomikos* de Brison descoberta per Jaume Riera (p. 170); s'hi aporten dades noves de treballs recents, com per a les *Heroides* d'Ovidi (p. 179-180); es dona notícia, tal com s'ha dit més amunt, de traduccions perdudes quan es poden documentar amb seguretat, per exemple la de l'*Elegia* d'Arrigo da Settimello (p. 198) i la de les *Allegorie librorum Ovidii Metamorphoseos* de Giovanni del Virgilio (p. 180); i s'expliquen amb precisió els casos amb dues traduccions diferents, com les dues versions catalanes de *De Officiis* de Ciceró.

El llibre es clou amb un índex de manuscrits (p. 271-275) i un altre d'autors i obres (p. 275-289). Hi hem trobat a faltar potser un índex o llista a part amb els noms dels traductors (inclosos a l'índex d'autors i obres).

El volum, a més de la riquesa d'informació i de dades noves que conté, és escrit en un estil precís i clar, la qual cosa demostra que la recerca acadèmica de més alt nivell pot ser llegida com un bell assaig. És també, al meu entendre, un model de com s'hauria de fer la difusió internacional dels nostres minoritaris estudis catalans.

Marta Marfany Simó
Universitat Pompeu Fabra